

Na temelju Zaključka Državne regulatorne komisije za električnu energiju, broj: 04-02-2-260-1/11 od 6. rujna 2011. godine, Tajnik u Državnoj regulatornoj komisiji za električnu energiju utvrdio je pročišćeni tekst Metodologije za izradbu tarifa za usluge prijenosa električne energije, neovisnog operatora sustava i pomoćne usluge ("Službeni glasnik BiH", br. 46/05, 17/07, 11/09 i 73/11), u kojoj su naznačeni dani stupanja na snagu navedene metodologije i njene izmjene i dopune.

METODOLOGIJA ZA IZRADBU TARIFA ZA USLUGE PRIJENOSA ELEKTRIČNE ENERGIJE, NEZAVISNOG OPERATORA SISTEMA I POMOĆNE USLUGE

PREČIŠĆENI TEKST

I OPĆE ODREDBE

Članak 1. Uvodna odredba

Ovim se aktom utvrđuje metodologija za izradbu tarifa za usluge prijenosa električne energije (u daljnjem tekstu: prijenosna mrežarina) i metodologija za izradbu tarifa sustavnih usluga Neovisnog operatora sustava i tarifa za pomoćne usluge.

Članak 2. Definicije

Pojmovi koje se koriste u ovom aktu imaju sljedeće značenje:

- ‘**DERK**’ je Državna regulatorna komisija za električnu energiju u Bosni i Hercegovini.
- ‘**Balansno tržište**’ znači centralno tržište za nabavu i prodaju električne energije kojim rukovodi NOS u svrhu održavanja kontinuiranog balansa opskrbe i potražnje u realnom vremenu, kao i dodatni mehanizmi koje provodi NOS u svrhu osiguravanja opskrbe sustavnim uslugama.
- ‘**Korisnik mreže**’ označava svaku fizičku ili pravnu osobu koja opskrbljuje ili je opskrbljena posredstvom prijenosne mreže.
- ‘**Kupac**’ označava distributivne kompanije, opskrbljivače i kvalificirane kupce koji su neposredno spojeni na prijenosnu mrežu.
- ‘**Kvalificirani kupac**’ je kupac koji je slobodan da kupuje električnu energiju od opskrbljivača po svom izboru u skladu sa zakonom.
- ‘**Mrežni kodeks**’ označava pravila i procedure koje rukovode tehničkim pitanjima koja se odnose na povezivanje na prijenosni sustav, korištenje i rad prijenosnog sustava, uključujući odredbe koje opisuju postojeće okolnosti pod kojim se može preduzeti žurna mjera korekcije u slučaju isporuke, i to kada može biti preduzeta i od koga.
- ‘**Nekvalificirani (tarifni) kupac**’ je kupac za koga se električna energija isporučuje na regulirani način i po reguliranim cijenama (tarifama).
- ‘**Netransakcijska metoda**’ je metoda za obračunavanje korištenja prijenosne mreže pri čemu cijena ne ovisi od geografske lokacije korisnika, niti od broja transakcija u posmatranom razdoblju.

- 'NOS'** je Neovisni operator sustava za upravljanje radom prijenosnog sustava Bosne i Hercegovine.
- 'Operator distribucije'** je posebno organizirani dio elektroprivrednog društva za distribuciju koji upravlja elektrodistributivnom mrežom.
- 'Pomoćne usluge'** su sve usluge osim proizvodnje i prijenosa električne energije, koje osigurava NOS u svrhu pružanja sustavnih usluga, uključujući između ostalog i regulaciju frekvencije, pričuve, reaktivnu snagu, regulaciju napona i mogućnost startovanja centrale bez vanjskog napajanja električnom energijom.
- 'Potrebni prihod'** je ona razina prihoda koja je neophodna kako bi regulirana kompanija mogla da pruža potrebnu razinu usluge i pri tome ostvaruje razuman povrat sredstava.
- 'Prekogrančni tijekovi električne energije'** su oni tijekovi kod kojih se koristi dio prijenosne mreže koji omogućava neposredno povezivanje sa mrežama susjednih zemalja, a odnose se na uvoz, izvoz i tranzit.
- 'Prijenos električne energije'** znači transport električne energije preko visokonaponskog povezanog sustava za isporuku krajnjim korisnicima, distribucijama i susjednim elektroenergetskim sustavima.
- 'Prijenosna kompanija'** znači "Elektroprijenos Bosne i Hercegovine", akcionarsko društvo Banja Luka.
- 'Proizvođač'** označava svaku pravnu osobu koja posjeduje licencu za proizvodnju električne energije.
- 'Regulatorna baza sredstava'** je vrijednost materijalnih i nematerijalnih sredstava koja su potrebna i koja se koriste za pružanje usluga u okviru regulirane djelatnosti.
- 'Regulirana kompanija'** je pravna osoba čija je djelatnost, u skladu sa zakonom, regulirana od strane DERK-a.
- 'Sustavne usluge'** znače sve usluge koje pruža NOS kako bi se osigurao stabilan i učinkovit transport električne energije u prijenosnom sustavu, riješili prekidi u transportu električne energije i održavao i ponovo uspostavio balans energije u prijenosnom sustavu.
- 'Tarifa'** je cijena koju regulirana kompanija zaračunava korisnicima svojih usluga.
- 'Tarifno razdoblje'** je razdoblje u kome tarifa koju odobri DERK ostaje nepromijenjena i koje uobičajeno traje kalendarsku godinu, ali može biti i u duljem i kraćem trajanju.
- 'Testna godina'** je prethodna ili naredna kalendarska godina koja prethodi ili slijedi nakon podnošenja zahtjeva za odobrenje tarifa i za koju regulirana kompanija osigurava informacije i podatke koji su potrebni za određivanje tarifa.
- 'Tranzit'** označava transport električne energije s ciljem ispunjavanja ugovora koji se odnose na trgovinu električnom energijom, kada niti jedna strana tog sporazuma ne kupuje, niti proizvodi tu električnu energiju u Bosni i Hercegovini.
- 'Tržišna pravila'** znače poslovni kodeks koji sadrži pravila i procedure balansnog tržišta kao i komercijalni uvjeti za konekciju na korištenje i rad prijenosnog sustava.

Članak 3. **Kratice**

AD - vrijednost akumulirane amortizacije stalnih sredstava

C_{AS} - troškovi nabave pomoćnih usluga

C_D - troškovi amortizacije

C_{GA} - vrijednost besplatno preuzetih sredstava

$C_{O\&M}$ - troškovi rada i održavanja

CCR - obračunska stopa godišnje naknade za povrat ulaganja (*Carrying Charge Rate*)

$DI(\%)$ - troškovi obveza (duga)

DP - vrijednost obveza (duga), vrijednost obveza iz bilance stanja

"ENTSO-E – European Network of Transmission System Operators for Electricity (Europska udruga operatora prijenos sustava za električnu energiju)

EP - vrijednost kapitala, vrijednost kapitala iz bilance stanja

GA - besplatno preuzeta sredstva

k - odnos potrebnog prihoda tarifne komponente za energiju i ukupnog potrebnog prihoda

KM - konvertibilna marka

kvarh - jedinica za reaktivnu energiju (1 kvarh = 1000 varh)

kW - jedinica za aktivnu snagu (1 kW = 1000 W)

kWh - jedinica za aktivnu energiju

N - broj proizvodnih jedinica za koje se utvrđuje cijena proizvodnje na pragu

p_A - prosječna proizvodna cijena aktivne energije na pragu u Bosni i Hercegovini na godišnjoj razini

P_C - vršno opterećenje koje se mjeri kod kupaca i predstavlja godišnju sumu svih mjesečnih maksimalnih snaga izmjerenih kod kupaca

p_E - cijena na pragu proizvodne jedinice koja isporučuje energiju regulacije

p_G - prijenosna mrežarina koju plaćaju proizvođači

p_i - proizvodna cijena električne energije na pragu i -te proizvodne jedinice

p_{ISOG} - tarifa za rad Neovisnog operatora sustava koju plaćaju proizvođači

p_{ISOL} - tarifa za rad Neovisnog operatora sustava koju plaćaju kupci

p_L - cijena električne energije za pokrivanje gubitaka na mreži prijenosa

p_{LC} - dio prijenosne mrežarine koji plaćaju kupci, a odnosi se na kapacitet (snagu)

p_{LE} - dio prijenosne mrežarine koji plaćaju kupci, a odnosi se na energiju

p_R - cijena prekomjerno preuzete reaktivne energije

p_{SC} - cijena energije sekundarne regulacije

p_{SCPP} - cijena aktivne energije na pragu proizvodne jedinice koja isporučuje energiju sekundarne regulacije (regulacijske elektrane)

P_{TCP} - cijena aktivne energije na pragu proizvodne jedinice koja isporučuje energiju tercijarne regulacije (regulacijske elektrane)

PV - nabavna vrijednost stalnih sredstava

RAB - regulatorna baza sredstava

ROA - povrat (prinos) na sredstva

$ROE(\%)$ - povrat na vlasnički kapital

RR_G - dio potrebnog prihoda koji se odnosi na mrežarine koje plaćaju proizvođači

RR_{ISO} - potrebni prihod za obavljanje regulirane djelatnosti (usluge) NOS-a

RR_{ISOG} - dio potrebnog prihoda Neovisnog operatora sustava koji se odnosi na tarifu koju plaćaju proizvođači

RR_{ISOL} - dio potrebnog prihoda Neovisnog operatora sustava koji se odnosi na tarifu koju plaćaju kupci

R_{OTH} - ostali prihodi koji se odnose na reguliranu djelatnost uključujući prihod od dodjele prava na korištenje prekograničnih prijenosnih kapaciteta i neto iznos (prihod-rashod) ostvaren iz mehanizma kompenzacije između operatora prijenosnog sustava (ITC mehanizam)

RR_L - dio potrebnog prihoda koji se odnosi na mrežarine koje plaćaju kupci

RR_{TR} - potrebni prihod za obavljanje regulirane djelatnosti (usluge) Prijenosne kompanije

$T(\%)$ - efektivna porezna stopa na dobit, važeća za tarifno razdoblje

TC - vrijednost pasive iz bilance stanja

W_C - aktivna električna energija koju preuzimaju kupci

W_G - aktivna električna energija koju u prijenosnu mrežu injektiraju proizvođači priključeni na prijenosnu mrežu

W_i - godišnja proizvodnja i -te elektrane

$WACC$ - ponderirani prosječni troškovi kapitala

WC - vrijednost radnog kapitala.

Članak 4. **Ciljevi i načela**

(1) Prilikom određivanja tarifa uvažavaće se sljedeći ciljevi i načela:

- nepristranost, transparentnost i sprječavanje diskriminacije;
- podsticanje učinkovitosti reguliranih subjekata i korisnika prijenosne mreže;
- podsticanje mehanizama za povećanje energetske učinkovitosti;
- stvaranje stabilnih odnosa na tržištu električne energije i stabilnih uvjeta za ulagače u elektroenergetski sektor;

- podsticanje razvoja prijenosne mreže tako da se razina kvalitete isporuke kontinuirano održava ili povećava.

(2) Da bi se postigli ciljevi i načela iz prethodnog stavka tarife moraju biti zasnovane na opravdanim troškovima poslovanja, pogona, održavanja, zamjene, izgradnje ili rekonstrukcije objekata i opreme, uključujući pri tome razuman iznos povrata investicija, amortizaciju i poreze, uzimajući u obzir i zaštitu okolice.

Članak 5. ***Vrste tarifa***

Tarife koje donosi DERK su prijenosna mrežarina, tarifa za sustavne usluge Neovisnog operatora sustava i tarife za pomoćne usluge.

Članak 6. ***Naponska razina***

Za kupce koji su priključeni na naponske razine 400 kV, 220 kV i 110 kV obračunat će se jedinstvena tarifa.

Članak 7. ***Tarifni elementi***

(1) Tarife sadrže sljedeće tarifne elemente:

- vršna snaga;
- aktivna električna energija koju u prijenosnu mrežu injektiraju proizvođači priključeni na prijenosnu mrežu;
- preuzeta aktivna električna energija;
- prekomjerno preuzeta reaktivna energija.

(2) Mjerenje vršne snage i aktivne električne energije definira se Mrežnim pravilima, a prekomjerno preuzete reaktivne energije Mrežnim pravilima i člankom 32. ove metodologije.

(3) Pri obračunu mjesečne snage i preuzete električne energije kilovati (kW), kilovatsati (kWh) i kilovarsati (kvarh) se zaokružuju na cijele brojeve.

(4) U razdoblju do kompletiranja mjerenja u svim mjernim točkama u kojima kupci preuzimaju električnu energiju DERK može odobriti tarifu izračunatu na temelju potrebnog prihoda i preuzete aktivne električne energije.

Članak 8. ***Diferenciranje tarifa***

(1) Tarife se mogu diferencirati po sljedećim kriterijima:

- sezonski tarifni stavci;
- dnevni tarifni stavci;
- tarifni stavci u ovisnosti od vremena trajanja vršnog opterećenja;
- tarifni stavci u ovisnosti od razine potrošnje (blok tarifa).

(2) U prvih nekoliko tarifnih razdoblja DERK može odobriti jednodjelne tarife, koje će biti u primjeni dok se ne osiguraju uvjeti za mogućnost uvođenja diferenciranih tarifnih stavaka.

Članak 9.
Reguliranje cijena (tarifa)

Reguliranjem tarifa osigurava se:

- dugoročno poslovanje kompanija, koje se bave reguliranim djelatnostima, uz pokrivanje opravdanih troškova i odgovarajući povrat na sredstva;
- poboljšanje produktivnosti poslovanja u okviru reguliranih djelatnosti, uz razumno i učinkovito investiranje;
- opravdani razvoj prijenosne mreže i upravljanja prijenosnom mrežom u cilju osiguranja stabilne i kvalitetne opskrbe korisnika.

II BILANCA ELEKTRIČNE ENERGIJE

Članak 10.
Godišnja bilanca na prijenosnoj mreži

- (1) Neovisni operator sustava izrađuje godišnju bilancu električne energije na prijenosnoj mreži koja sadrži detaljne podatke o količinama za narednu godinu.
- (2) Bilanca iz prethodnog stavka dostavlja se DERK-u ne kasnije od 31. listopada tekuće godine.
- (3) Ova bilanca će, između ostalog, služiti kao podloga za planiranje realizacije reguliranih kompanija.

Članak 11.
Elementi bilance na prijenosnoj mreži

Neovisni operator sustava, u suradnji sa sistemskim operatorima distribucije i proizvođačima, dužan je napraviti godišnju bilancu za narednu godinu u kojoj je za svaki pojedini mjesec u godini sadržano sljedeće:

- količine prenesene energije i snage za kvalificirane kupce koji su priključeni na prijenosnu mrežu;
- količine prenesene energije i snage za tarifne kupce koji su priključeni na prijenosnu mrežu;
- količine prenesene energije i snage koju preuzimaju kvalificirani kupci priključeni na distributivnu mrežu;
- količine prenesene energije i snage koju preuzimaju tarifni kupci priključeni na distributivnu mrežu;
- količine aktivne električne energije koju u prijenosnu mrežu injektiraju proizvođači priključeni na prijenosnu mrežu;
- količinski opseg potrebnih pomoćnih usluga.

III PRIJENOSNA MREŽARINA

Članak 12.

Financiranje prijenosne kompanije

(1) Prijenosna kompanija financira se iz pružanja usluga kupcima i proizvođačima koje obračunava i fakturira po odobrenim mrežarinama, od dodjele prava na korištenje prekograničnih prijenosnih kapaciteta i od neto iznosa (prihod-rashod) ostvarenog iz mehanizma kompenzacije između operatora prijenosnog sustava (ITC mehanizam).

(2) Prijenosna kompanija se financira i iz drugih izvora, kao što su naknade za priključak na prijenosnu mrežu.

Članak 13.

Metoda poštanske marke

Za utvrđivanje prijenosne mrežarine koristi se netransijska metoda poštanske marke. Metoda se primjenjuje na sve naponske razine i sve vrste korisnika uz jedinstvene tarifne stavke na cijelom području Bosne i Hercegovine.

Članak 14.

Prijenosna mrežarina

(1) Prijenosna mrežarina je namijenjena za pokrivanje troškova poslovanja Prijenosne kompanije.

(2) Prijenosna mrežarina plaća se Prijenosnoj kompaniji jednom u mjesecu.

(3) Prijenosnu mrežarinu plaćaju kupci i proizvođači.

(4) Prijenosna mrežarina ne sadrži naknadu za priključak na mrežu.

Članak 15.

Utvrđivanje prijenosne mrežarine

(1) Prijenosna mrežarina sastoji se iz prijenosne mrežarine koju plaćaju kupci i prijenosne mrežarine koju plaćaju proizvođači.

(2) Prijenosna mrežarina koju plaćaju kupci sastoji se iz dvije komponente:

1. Dio prijenosne mrežarine koji se odnosi na energiju p_{LE} i koji predstavlja odnos potrebnog prihoda komponente za energiju $k \cdot RR_L$ i energije koju preuzimaju kupci W_C :

$$p_{LE} = k \cdot RR_L / W_C$$

gdje je:

RR_L - dio potrebnog prihoda koji se odnosi na mrežarine koje plaćaju kupci

W_C - aktivna električna energija koju preuzimaju kupci

k - odnos potrebnog prihoda komponente za energiju i ukupnog potrebnog prihoda koji se odnosi na kupce.

2. Dio prijenosne mrežarine koji se odnosi na snagu p_{LC} i koji predstavlja odnos potrebnog prihoda komponente za snagu $(1-k) \cdot RR_L$ i vršnog opterećenja P_C koje se mjeri kod kupaca:

$$p_{LC} = (1-k) \cdot RR_L / P_C$$

gdje je:

P_C - vršno opterećenje koje se mjeri kod kupaca i predstavlja godišnju sumu svih mjesečnih maksimalnih snaga izmjerenih kod kupaca.

(3) Na temelju učešća konstantne energije u godišnjem dijagramu opterećenja za prethodnu godinu, utvrđuje se odnos komponente energije i komponente snage. Kao početna vrijednost utvrđuje se učešće snage u iznosu 35%.

(4) Prijenosna mrežarina koju plaćaju proizvođači iznosi:

$$p_G = RR_G / W_G$$

gdje je:

RR_G - dio potrebnog prihoda koji se odnosi na mrežarine koje plaćaju proizvođači

W_G - aktivna električna energija koju u prijenosnu mrežu injektiraju proizvođači priključeni na prijenosnu mrežu.

(5) Dio potrebnog prihoda koji se odnosi na mrežarine koje plaćaju proizvođači RR_G može iznositi od 0 do 10% potrebnog prihoda za obavljanje regulirane djelatnosti Prijenosne kompanije RR_{TR} .

Članak 16.

Određivanje potrebnog prihoda

(1) Potrebni prihod za obavljanje prijenosne djelatnosti se formira na temelju:

- troškova rada i održavanja;
- troškova amortizacije;
- izdataka utvrđenih zakonom;
- povrata (prinosa) na sredstva.

(2) Troškovi koji se odnose na obavljanje nereguliranih djelatnosti nisu predmet regulacije i isključuju se iz reguliranih prihoda. Sve troškove i prihode koji se odnose na neregulirane djelatnosti potrebno je računovodstveno razdvojiti i voditi odvojeno od onih koji se odnose na reguliranu djelatnost.

(3) Potrebni prihod za obavljanje regulirane djelatnosti se izračunava na osnovu sljedećeg izraza:

$$RR_{TR} = C_{O\&M} + C_D + (RAB \times WACC) - R_{OTH}$$

gdje su:

$C_{O\&M}$ - troškovi rada i održavanja

C_D - troškovi amortizacije

RAB - regulatorna baza sredstava

WACC - ponderirani prosječni troškovi kapitala

R_{OTH} - ostali prihodi koji se odnose na reguliranu djelatnost uključujući neto iznos (prihod-rashod) ostvaren od prekogranične trgovine.

(4) U slučaju odstupanja od planiranog opsega usluga, izvršit će se podešavanje potrebnog prihoda za naredno tarifno razdoblje.

Članak 17.

Troškovi rada i održavanja

(1) Troškovi rada i održavanja ($C_{O\&M}$) su opravdani troškovi koji nastaju usljed rada (eksploatacije) i održavanja prijenosne mreže u skladu sa tehničkim standardima koji se upotrebljavaju u Bosni i Hercegovini, važećih zakonskih propisa i internih akata regulirane kompanije. U ove troškove, između ostalog, ulazi i regulatorna naknada.

(2) DERK će priznavati opravdane troškove koji mogu biti određeni i na temelju uporednih analiza (*benchmarking*). Pri tome će se uzimati u obzir i specifične značajke regulirane kompanije.

(3) DERK razlikuje onaj dio troškova rada i održavanja na koje regulirana kompanija u svom radu može uticati i koji se prema tome mogu planirati i kontrolirati, od onih troškova koje nije moguće ni planirati ni kontrolirati.

(4) Kontrolirani troškovi rada i održavanja se planiraju na temelju ostvarenja iz poslovanja za prethodnu godinu. Nekontrolirani troškovi su predmet procjene DERK-a i ovisno od te procjene mogu se uvažiti kod određivanja potrebnog prihoda.

Regulatorna naknada

(5) Iznos regulatorne naknade, koji regulirana kompanija unosi u troškove rada i održavanja, utvrđuje DERK svojim finansijskim planom, na način predviđen zakonskim propisima.

Članak 18.

Amortizacija

Proračun amortizacije se obavlja u skladu s usvojenim računovodstvenim politikama definiranim u Pravilniku o računovodstvu ili drugom internom aktu koji je usuglašen sa zakonskom regulativom i važećim međunarodnim računovodstvenim standardima. Iznos amortizacije dobiven na ovaj način priznaje se kod određivanja potrebnog prihoda.

Članak 19.

Povrat (prinos) na sredstva

(1) Povrat na sredstva se izračunava na temelju regulatorne baze sredstava i ponderiranih prosječnih troškova kapitala:

$$ROA = RAB \times WACC$$

gdje je:

ROA - povrat (prinos) na sredstva

RAB - regulatorna baza sredstava

WACC - ponderirani prosječni troškovi kapitala.

(2) Povrat na sredstva se računa na temelju vrijednosti regulatorne baze sredstava uzimanjem u obzir ponderiranih prosječnih troškova kapitala. Kod proračuna ponderiranih prosječnih troškova se uzima u obzir odnos između kapitala i obveza iz bilance stanja.

Regulatorna baza sredstava

(3) Regulatornu bazu sredstava (RAB), kao osnovu za izračunavanje povrata sredstava, čine stalna sredstva i potrebni iznos trajnih obrtnih sredstava (tekuća sredstva).

(4) U regulatornu bazu sredstava uključuje se nabavna vrijednost stalnih sredstava umanjena za akumuliranu amortizaciju. Besplatno preuzeta sredstva, odnosno sredstva dobivena bez naknade, ne ulaze u regulatornu bazu.

(5) Iznos obrtnih sredstava koji ulazi u regulatornu bazu (radni ili optičajni kapital), jednak je neto obrtnim sredstvima (*net working capital*) i izračunava se kao razlika između ukupnih obrtnih ili tekućih sredstava i ukupnih obveza, sa rokom dospjeća do jedne godine.

(6) Regulatorna baza sredstava, u cilju proračuna potrebnog prihoda, određuje se na sljedeći način:

$$RAB = PV - AD - GA + WC$$

gdje je:

PV - nabavna vrijednost stalnih sredstava

AD - vrijednost akumulirane amortizacije stalnih sredstava

WC - vrijednost radnog (optičajnog) kapitala

GA - besplatno preuzeta sredstva.

(7) U regulatornu bazu sredstava mogu biti uključena samo ona sredstva koja se upotrebljavaju za obavljanje reguliranih djelatnosti u nadležnosti DERK-a.

(8) Ulaganja u osnovna sredstva se procjenjuju i priznaju u skladu sa ciljem održavanja potrebnog opsega i standardne kvalitete usluga u reguliranoj djelatnosti.

(9) Za utvrđivanje opravdanosti svakog pojedinog ulaganja u osnovna sredstva koje se obavlja u okviru regulirane djelatnosti DERK će provjeriti:

- opravdanost investicije sa aspekta poboljšanja kvalitete i sigurnosti opskrbe, a sve u skladu sa predviđenim rastom potrošnje;
- usuglašenost ulaganja sa postojećim razvojnim programima (planovima).

(10) DERK može odlučiti da obavi reviziju regulatorne baze sredstava. U cilju uspostavljanja što realnije mrežarine, može se pristupiti reviziji regulatorne baze sredstava u svakom tarifnom razdoblju.

Ponderirani prosječni troškovi kapitala

(11) Ponderirani prosječni troškovi kapitala se upotrebljavaju za proračun povrata po sljedećoj formuli:

$$WACC(\%) = \frac{EP}{TC} \times \frac{ROE}{1 - \frac{T}{100}} + \frac{DP}{TC} \times DI$$

sa oznakama:

EP - vrijednost kapitala (vrijednost kapitala iz bilance stanja)

DP - vrijednost obveza (duga) (vrijednost obveza iz bilance stanja)

TC - vrijednost pasive iz bilance stanja

ROE(%) - povrat na kapital

DI(%) - troškovi obveza (duga)

T(%) - efektivna porezna stopa na dobit, važeća za tarifno razdoblje.

(12) WACC se izračunava na temelju odnosa između kapitala i obveza u testnoj godini. DERK može utvrditi zacrtani (projektirani) odnos između kapitala i duga koji će služiti za obračun ponderiranih prosječnih troškova kapitala.

(13) DERK odobrava stopu povrata na kapital za svako tarifno razdoblje.

Troškovi duga

(14) Troškovi duga će se priznavati na temelju stvarnih obveza Prijenosne kompanije. Za buduća zaduženja DERK će odobravati troškove duga vodeći računa o visini kamatnih stopa na financijskom tržištu.

IV TARIFA ZA RAD NEOVISNOG OPERATORA SUSTAVA I TARIFE ZA POMOĆNE USLUGE

Članak 20.

Financiranje Neovisnog operatora sustava

(1) Neovisni operator sustava se financira osiguravanjem sustavnih usluga, koje obračunava prema tarifama odobrenim od DERK-a i fakturira jednom mjesečno.

(2) Dok tržišni mehanizam ne bude u punoj funkciji, i dok se ne stvore objektivni uvjeti za preciznije određivanje tarifa, DERK može odobravati tarife NOS-u i u skladu sa konkretnim okolnostima koje su prisutne u razdoblju podnošenja zahtjeva za odobrenje tarifa.

Članak 21.

Tarifa za rad Neovisnog operatora sustava

Tarifa za rad Neovisnog operatora sustava namijenjena je za pokrivanje troškova rada NOS-a koji nastaju obavljanjem djelatnosti propisanih čl. 2. i 7. Zakona o utemeljenju Neovisnog operatora sustava za prijenosni sustav u Bosni i Hercegovini ("Službeni glasnik BiH", broj 35/04).

Članak 22.

Utvrđivanje tarife za rad NOS-a

(1) Tarifa za rad Neovisnog operatora sustava sastoji se iz tarife za rad Neovisnog operatora sustava koju plaćaju kupci i tarife za rad Neovisnog operatora sustava koju plaćaju proizvođači.

(2) Tarifa za rad Neovisnog operatora sustava koju plaćaju kupci iznosi:

$$P_{ISOL} = RR_{ISOL} / W_C$$

gdje je:

RR_{ISOL} - dio potrebnog prihoda Neovisnog operatora sustava koji se odnosi na tarifu koju plaćaju kupci

W_C - aktivna električna energija koju preuzimaju kupci.

(3) Tarifa za rad Neovisnog operatora sustava koju plaćaju proizvođači iznosi:

$$P_{ISO_G} = RR_{ISO_G} / W_G$$

gdje je:

RR_{ISO_G} - dio potrebnog prihoda Neovisnog operatora sustava koji se odnosi na tarifu koju plaćaju proizvođači

W_G - aktivna električna energija koju u prijenosnu mrežu injektiraju proizvođači priključeni na prijenosnu mrežu.

(4) Dio potrebnog prihoda Neovisnog operatora sustava koji se odnosi na tarifu koju plaćaju proizvođači RR_{ISO_G} može iznositi od 0 do 10% potrebnog prihoda za obavljanje regulirane djelatnosti Neovisnog operatora sustava RR_{ISO} .

Članak 23.

Određivanje potrebnog prihoda

(1) Potrebni prihod za obavljanje djelatnosti NOS-a formira se na temelju:

- troškova rada i održavanja;
- troškova amortizacije;
- izdataka utvrđenih zakonom.

(2) Potrebni prihod za obavljanje regulirane djelatnosti se izračunava na osnovu sljedećeg izraza:

$$RR_{ISO} = C_{O\&M} + C_D - R_{OTH}$$

gdje su:

$C_{O\&M}$ - troškovi rada i održavanja

C_D - troškovi amortizacije

R_{OTH} - ostali prihodi koji se odnose na reguliranu djelatnost.

(3) U slučaju odstupanja ostvarenog opsega usluga od planiranog, obaviti će se podešavanje potrebnog prihoda za naredno tarifno razdoblje.

Članak 24.

Troškovi rada i održavanja

(1) Troškovi rada i održavanja ($C_{O\&M}$) su opravdani troškovi koji nastaju usljed rada i održavanja sredstava Neovisnog operatora sustava u skladu sa tehničkim standardima koji se upotrebljavaju u Bosni i Hercegovini, važećih zakonskih propisa i internih akata regulirane kompanije. U ove troškove ulaze troškovi duga na pozajmljena sredstva i regulatorna naknada.

(2) DERK će priznavati opravdane troškove koji mogu biti određeni na temelju uporednih analiza (*benchmarking*). Pri tome će se uzimati u obzir i specifične značajke regulirane kompanije.

(3) Ulaganja u osnovna sredstva se procjenjuju i priznaju u skladu sa ciljem održavanja potrebnog opsega i standardne kvalitete usluga u reguliranoj djelatnosti.

(4) Za utvrđivanje opravdanosti svakog pojedinog ulaganja u osnovna sredstva koje se obavlja u okviru regulirane djelatnosti DERK će provjeriti:

- opravdanost investicije sa aspekta poboljšanja kvalitete i sigurnosti opskrbe, a sve u skladu sa predviđenim rastom potrošnje;
- usuglašenost ulaganja sa postojećim razvojnim programima (planovima).

Članak 25. ***Amortizacija***

Proračun amortizacije se obavlja u skladu sa usvojenim računovodstvenim politikama definiranim u Pravilniku o računovodstvu ili drugom internom aktu koji je usuglašen sa zakonskom regulativom i važećim međunarodnim računovodstvenim standardima. Iznos amortizacije dobiven na ovaj način priznaje se kod određivanja potrebnog prihoda.

Članak 26. ***Tarife za pomoćne usluge***

(1) Tarife za pomoćne usluge će biti dizajnirane tako da pokriju troškove osiguranja pomoćnih usluga. Pomoćne usluge mogu isporučivati svi subjekti u elektroenergetskom sektoru koji imaju mogućnost da osiguraju ove usluge, a prvenstveno proizvođači. NOS će planirati transakcije između kupaca i subjekata koji isporučuju pomoćne usluge u cilju zadovoljenja pogonskih potreba prijenosne mreže. NOS je u skladu sa člankom 10. ove metodologije obavezan da napravi procjenu potrebnog opsega svih pomoćnih usluga na godišnjoj razini i da utvrdi finansijski iznos za svaku pojedinačnu uslugu na godišnjoj razini, kao i ukupni finansijski iznos svih potrebnih pomoćnih usluga.

(2) Pomoćne, odnosno sustavne usluge su:

- regulacija frekvencije i aktivne snage - primarna, sekundarna i tercijarna;
- regulacija napona i reaktivne snage;
- mogućnost pokretanja elektrana bez vanjskog napajanja;
- pokrivanje tehničkih gubitaka električne energije na prijenosnoj mreži;
- prekomjerno preuzeta reaktivna energija;
- izjednačavanje nedopuštenih i neplaniranih odstupanja od voznog reda preko granica utvrđenog područja tolerancije.

(3) Sve troškove rada vezane za pribavljanje pomoćnih usluga NOS će planirati kroz potrebni prihod koji služi za izračunavanje tarife za rad NOS-a.

(4) NOS je dužan sačiniti listu proizvodnih jedinica, odnosno elektroenergetskih subjekata koji imaju tehničku mogućnost pružanja pomoćnih usluga u Bosni i Hercegovini, na osnovu koje DERK-u upućuje prijedlog podmirjenja potreba za pomoćnim uslugama.

(5) DERK svojom odlukom određuje subjekte koji pružaju pomoćne usluge i utvrđuje tarife za svaku pojedinačnu uslugu.

Članak 27.

Primarna regulacija frekvencije i aktivne snage

Proizvodne jedinice na vlastiti trošak osiguravaju primarnu regulaciju frekvencije i aktivne snage.

Članak 28.

Sekundarna i tercijarna regulacija

(1) Prijedlog NOS-a o osiguranju pričuve za sekundarnu i tercijarnu regulaciju mora da sadrži pojedinačno navedene proizvodne jedinice koje će osigurati pričuvu i opseg pričuve snage u MW koji svaka jedinica može da pruži.

(2) Naknada za sekundarnu i tercijarnu regulaciju sastoji se od dva dijela i to: naknade za kapacitet koja predstavlja fiksni trošak proizvodne jedinice koja je u pričuvi i naknade za energiju.

(3) Naknada za kapacitet u sekundarnoj regulaciji određuje se na osnovu cijene najskuplje proizvodne jedinice od onih jedinica koje pružaju uslugu. Naknada za kapacitet u tercijarnoj regulaciji određuje se na osnovu ponderirane prosječne cijene onih proizvodnih jedinica koje pružaju uslugu.

(4) Cijena električne energije isporučene u režimu tercijarne regulacije, određuje se kao trostruka vrijednost cijene električne energije najskuplje proizvodne jedinice u sustavu.

Članak 29.

Regulacija napona i reaktivne snage

Proizvodne jedinice priključene na prijenosnu mrežu na vlastiti trošak održavaju napon u propisanim granicama u skladu sa Mrežnim kodeksom i svojim pogonskim dijagramom.

Članak 30.

Mogućnost pokretanja elektrana bez vanjskog napajanja

Proizvodne jedinice koje imaju mogućnost pokretanja elektrane bez vanjskog (eksternog) napajanja, pružaju ovu uslugu na vlastiti trošak.

Članak 31.

Troškovi gubitaka na mreži prijenosa

(1) Proračun opravdanih troškova, nastalih usljed gubitaka električne energije na mreži prijenosa, zasniva se na godišnjim količinama prenesene energije u skladu sa člankom 10. ove metodologije.

(2) Svaka balansno odgovorna strana pokriva ostvarene gubitke na mreži prijenosa koje uzrokuje njena potrošnja. Pripadajuće gubitke za svaku balansno odgovornu stranu utvrđuje NOS na osnovu podataka o mjerenjima na granicama prijenosne mreže prema proizvodnim jedinicama, odnosno distributivnoj mreži, uzimajući u obzir i prekograničnu razmjenu energije.

(3) Za kvalificirane kupce izravno priključene na prijenosnu mrežu cijena električne energije za pokrivanje gubitaka p_L izračunava se po formuli:

$$p_L = p_{Abos}$$

gdje je:

$$p_{Abos} = \frac{\sum_{i=1}^N p_i W_i}{\sum_{i=1}^N W_i} \cdot k_g, \quad k_g \geq 1$$

p_{Abos} - prosječna proizvodna cijena aktivne energije na pragu proizvodnje unutar balansno odgovorne strane na godišnjoj razini

p_i - regulirana proizvodna cijena aktivne energije na pragu i -te proizvodne jedinice

W_i - godišnja proizvodnja i -te proizvodne jedinice

N - broj proizvodnih jedinica za koje se utvrđuje cijena proizvodnje na pragu

k_g - koeficijent podešenja koji utvrđuje DERK svojom odlukom.

(4) U redovitom mjesečnom izvješću NOS će prikazati energetske i financijske pozicije kvalificiranih kupaca priključenih na prijenosnu mrežu i elektrodistribucije Brčko Distrikta BiH u odnosu na balansno odgovornu stranu kojoj pripadaju.

Članak 32.

Prekomjerno preuzeta reaktivna energija

(1) Prekomjerno preuzeta reaktivna energija je pozitivna razlika između izmjerene reaktivne energije i reaktivne energije koja odgovara faktoru snage $\cos \varphi = 0,95$ induktivno, odnosno to je reaktivna energija koja prelazi 33% preuzete aktivne energije.

(2) NOS obračunava prekomjerno preuzetu reaktivnu energiju sa prijenosne mreže na osnovu mjesečnih izmjerenih količina kod kvalificiranih kupaca priključenih na prijenosnu mrežu.

(3) Cijena prekomjerno preuzete reaktivne energije sa prijenosne mreže p_R je:

$$p_R = \frac{p_A}{7}$$

gdje je p_A prosječna proizvodna cijena aktivne energije na pragu u Bosni i Hercegovini na godišnjoj razini.

(4) NOS je dužan da utvrdi udio svake proizvodne jedinice u ukupnoj proizvodnji reaktivne energije i ukupni financijski iznos koji kvalificirani kupci priključeni na prijenosnu mrežu plaćaju za prekomjerno preuzetu reaktivnu energiju u promatranom mjesečnom razdoblju. Na osnovu ovih podataka NOS u mjesečnom izvješću prikazuje financijske pozicije balansno odgovornih strana međusobno, kao i kvalificiranih kupaca priključenih na prijenosnu mrežu u odnosu na balansno odgovornu stranu kojoj pripadaju.

Članak 33.

Nedopuštena odstupanja od voznog reda

Balansno odgovorne strane koje odstupaju od voznog reda izvan propisane granice tolerancije, obvezne su platiti troškove odstupanja i to za sve sate u kojima je bilo izmjereno odstupanje. NOS će evidentirati nedopuštena odstupanja od voznog reda za svaku balansno odgovornu stranu. DERK će svojom odlukom odrediti cijenu za nedopuštena odstupanja uvažavajući aktualnu praksu u sustavu BiH i kontrolnog bloka kojem BiH pripada.

Članak 34.

Fakturiranje pomoćnih usluga

- (1) Tarife za pomoćne usluge izražavaju se kao odnos ukupnog financijskog opsega pojedine usluge i električne energije preuzete sa prijenosne mreže u skladu sa člankom 10. ove metodologije.
- (2) Fakturiranje i plaćanje pomoćnih usluga obavlja se na osnovu NOS-ovog obračuna pomoćnih usluga zasnovanom na Tržišnim pravilima.
- (3) Ovaj obračun se dostavlja balansno odgovornim stranama, kvalificiranim kupcima priključenim na prijenosnu mrežu, elektrodistribuciji Brčko Distrikta BiH i DERK-u. U obračunu se navode financijske i energetske pozicije balansno odgovornih strana međusobno, kao i kvalificiranih kupaca u odnosu na balansno odgovornu stranu kojoj pripadaju.
- (4) Mjesečni obračun NOS-a i fakture ispostavljene na osnovu tog obračuna, dovoljni su za zasnivanje obligacijskih odnosa između isporučitelja i balansno odgovornih strana odnosno balansno odgovornih strana i kvalificiranih kupaca.
- (5) Balansno odgovorne strane dužne su dostaviti NOS-u kopije faktura za sve usluge koje su isporučili kupcima u promatranom mjesečnom razdoblju.

V OSTALE ODREDBE

Članak 35.

Plaćanje

- (1) Prijenosna kompanija i NOS ne mogu sa korisnicima prijenosne mreže ugovoriti rok plaćanja prijenosne mrežarine i sustavnih usluga dulji od 15 dana od dana ispostavljanja računa, niti za nepravodobno plaćanje mogu obračunavati veću zateznu kamatu od zakonom propisane zatezne kamate za područje na kojem se nalazi sjedište dužnika.
- (2) Odredbe prethodnog stavka primjenjivat će i isporučitelji pomoćnih usluga. U iznimnim slučajevima, na prijedlog NOS-a, DERK može odobriti i drukčije uvjete plaćanja faktura za pomoćne usluge.

Članak 36.

Tumačenje

- (1) DERK će osigurati tumačenje ovog akta.
- (2) Ukoliko neko pitanje nije obrađeno u ovom dokumentu, DERK će odlučiti o njegovom rješavanju u svakom konkretnom slučaju ili će izdati poseban naputak za primjenu pojedinih odredbi ove metodologije.

Članak 37.

Objava Metodologije

Pročišćeni tekst Metodologije objavit će se u "Službenom glasniku BiH".

Broj: 04-02-2-341/11
14. studenoga 2011. godine
Tuzla

T a j n i k
mr. sc. Edin Zametica